

*Binnen het team zijn we op zoek naar een nieuwe schrijfmethode (handschrift)*

*We hebben ons laten inspireren door verschillende stromingen en zijn nu vertwijfeld.*

*Nu vragen we ons af wat de Dalton visie is op handschrift.*

Er is niet een specifieke visie vanuit dalton op schrijfdidactiek.

Wel gaat het bij daltononderwijs om het effect van die vijf kernwaarden. Dit betekent dat het leren kennen van schrijffletters, het vervolgens leren automatiseren van het opschrijven van die lettervormen en die vaardigheid vervolgens gebruiken bij het schrijven van tekstvormen raakt aan zowel zelfstandigheid als aan verantwoordelijkheid, waarbij de effectiviteit en de reflectie op de voortgang en het resultaat een goede ingang kunnen zijn voor samenwerking met een of twee maatjes.

Daarbij gaat het eerst om het herkennen van de basisvormen en de naam van die letters, zoals die bij blokletters goed zijn te onderscheiden. In het begin zal het opschrijven van zo'n blokletter meer op tekenen dan op schrijven lijken. Daarbij is een aandachtspunt dat de letters van het lettertype dat ze op hun tablet gebruiken dezelfde vormkenmerken hebben. Met name de letter a moet niet deze vorm hebben: a.

Verder is bij schrijffletters de klinker ij een struikelblok. Dit zijn twee letters (i en j) en die klinker is niet de 27<sup>e</sup> letter van het alfabet, zoals deze vorm suggereert: *ij*.

De letter i moet een rechtlijnige verbinding maken naar de top van de j, zoals dat ook gebeurt na andere letters.

Kinderen moeten zich eigenaar kunnen voelen van dat leerproces, mede doordat ze geen standaard-taakjes moeten schrijven, maar zelf (liefst met feedback- en reflectiemomenten met een andere leerling en regelmatig ook met een onderwijsgevende) kan kiezen welke letters en/of lettercombinatie verbetering vragen en hoe zij hun vingers en handen soepel houden om dat mogelijk te maken.

*Kinderen laten kiezen tussen verbonden schrift en blokschrift in de onderbouw en beide aanbieden.*

Daarin schuilt wel een visie vanuit dalton! Het is niet aan te bevelen om hen te laten kiezen tussen blokletters en verbonden letters, omdat ze in ieder geval ook een verbonden schrift moeten gaan beheersen, al was het maar omdat je daaraan op den duur kunt herkennen wie het schreef, terwijl blokletters heel onpersoonlijk blijven. Dat kan in bepaalde toepassingen, zoals op etiketten of bijschriften bij foto's juist functioneler zijn dan zo'n handschrift, doordat het er objectief blijft uitzien.

*Verbonden schrift aan blijven bieden in groep 3 ondanks dat dit voor sommige kinderen motorisch erg lastig is en veel tijd kost. Verbonden schrift schijnt goed te zijn voor bepaalde verbindingen in de hersenen.*

Bij verbonden schrift moet je leren vooruit te denken en verbanden tussen lettervormen te herkennen en benutten bij het maken van die verbindingen. Dat vraagt dus een actievere houding en meer concentratie. Blokletters schrijven lijkt wat meer op lettertjes stempelen... Het verband tussen die letters speelt nauwelijks een rol, als het maar tussen de lijntjes past. Dat vraagt daarom een andere introductie en ook een ander accent bij de begeleiding. Die introductie zou kunnen bestaan uit een paar letters uit die verbonden vorm, maar zonder die lijntjes tussen de letters. Laat ze dan zelf eens bedenken waar die verbinding tussen twee

letters die ze voor zich zien zullen komen en dan uitproberen hoe die lijn dan loopt. Door dat in twee- of drietallen te laten vergelijken en bespreken komen ze tot een idee daarover, waarop je dan feedback kunt geven. Vervolgens moeten ze dat bij meer letters uitproberen. Bespreek dan wat ze over die verbindingen hebben ontdekt. Pas dan kun je de gedrukte voorbeelden laten zien, waarin die verbindingen ook aanwezig zijn.

Daarna kan het oefenen mede daarop gericht zijn. Laat hen bedenken bij welke lettercombinaties de verbinding heel eenvoudig is, en bij welke combinaties je wat extra moet opletten, bv. om te zorgen dat het een rechte lijn blijft. Laat ze daarbij bedenken dat dit alleen kan als je zorgt dat je die verbinding direct in de juiste richting begint. Als je schrijft is die volgende letter er nog niet, dus moet je vooruit denken en a.h.w. voor je zien hoe die letter in elkaar zit.

Dit pleit ervoor om niet standaard in schrijfschriften steeds de voorbeelden te laten kopiëren. Als ze de basisvormen die elke letter als blokletter heeft kennen, zouden ze steeds een paar van de letters van het gekozen verbonden schrift systeem in tweetallen moeten vergelijken met de vorm van de blokletter. Op basis daarvan moeten ze zien en verwoorden wat het verschil is en ook snappen waardoor dat verschil ontstaat. Als dat duidelijk is moeten ze die verbonden-schrift-letters los naschrijven. Als dat lukt, dan gaat het voorbeeld weg en moeten ze het uit het hoofd ook een paar keer doen. Zo kunnen ze in opeenvolgende oefenmomenten de meest voorkomende letters inprenten. Ze zouden steeds kunnen beginnen met het opschrijven van de letters van de vorige keer, maar zonder voorbeeld...

Daarna kunnen ze met die zo verworven lettervormen kleine woordjes maken en die dan opschrijven met verbindingen. Dat vraagt dan weer reflectie en soms een nieuwe poging, waarbij het niet gaat om een voorbeeld nadoen, maar om snappen hoe die verbindingen goed aansluiten op de lettervormen.

Dat vraagt wat extra voorbereiding en knip- en plakwerk van enkele teamleden (of stagiaires), maar je hoeft dan geen schrijfmethode aan te schaffen, alleen een zichtzending...

*Blokschrift aanbieden in groep 3 en de kinderen de keus geven om verbonden schrift te leren in groep 5 of 6. Of is er nog een ander alternatief? gewoon laten schrijven zoals ze de letters zien en veel op de computer laten typen bijvoorbeeld? Is schrijven nog iets dat kinderen überhaupt nog moeten leren?*

Zoals ik hierboven al beschreef, kan het inderdaad anders. Natuurlijk kun je ze daarnaast ook voorbereiden op een typediploma, maar de computer komt niet volledig in de plaats van een eigen handschrift. Wel zal in veel beroepen een handgeschreven tekst al zeldzaam zijn of in de nabije toekomst worden. Toch moet je ook iets kunnen noteren als het in de omstandigheden van dat moment niet handig is om een tablet of een mobieltje te gebruiken of als de stroom uitvalt o.i.d. of als je een tekst een meer persoonlijke touch wilt kunnen geven. Los daarvan is het ook zinvol om kinderen niet eraan te wennen dat ze steeds achter een beeldscherm moeten zitten en onderlinge communicatie via een beeldschermje plaats moet vinden. Samen met een of twee anderen overleggen en iets op papier noteren of tekenen of een afbeelding van iets analyseren en duiden, zijn ook heel waardevol voor hun ontwikkeling.

Los daarvan blijkt uit allerlei onderzoeken dat het steeds weer verbinden van leeractiviteiten aan een digitale context, het leervermogen en zowel de flexibiliteit als de betrokkenheid bij de inhoud sterk wordt beperkt. Dit leidt enerzijds tot geringe motivatie voor inhoud van de

leeractiviteiten, maar, mede daardoor, ook tot minder effecten op de wat langere termijn en minder verbinding tussen die verschillende leerinhouden.

Die computer of je mobieltje komt wel in de plaats van cijferen, want precies uitrekenen met grotere getallen onder elkaar op een papiertje doet buiten de basisschool niemand meer. Daarvoor in de plaats komt dan wel het nauwkeurig kunnen schatten, op basis van de kenmerken van de betrokken getallen. Door zo een snelle berekening te maken met afgeronde getallen is vaak al een onderbouwde conclusie te trekken en op basis daarvan een keuze te maken. Voor veel beslissingen die op zo'n berekening gebaseerd zijn is die schatting duidelijk genoeg. Dat vraagt dus ook weer inzicht in de samenhang tussen getallen en in de kenmerken van die getallen.

*Dolf Janson*

*7 maart 2023*